

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

In Amos, Abdiam, Et Ionam Prophetas, Commentarij Francisci Lamberti Auenionensis

Lambert, François

Argentorati, 1525

VD16 B 3868

Capvt Primvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35983

INCIPIIT

AMOS PROPHETA.

CAPVT PRIMVM.

Summarium capituli: Primum describit & Prophetae conditionem, & tempus prophetiae eius. Secundo incipit generaliter prophetare. Tertio, specialiter prophetat aduersum Syriam. Quarto, aduersum Palestinam seu Philisteos. Quinto, aduersum Tyrum. Sexto, aduersum Edom, seu Idumaeam. Septimo, aduersum filios Ammon.

PARS PRIMA.

Verba Amos, qui fuit in pastoralibus Thecue quae uidit super Israel, in diebus Oziæ regis Iuda, & in diebus Nieroboam filij Iosias regis Israel, ante duos annos terræmotus.
B z Thecue

Thecue oppidum, sex miliaribus distat à Bethleem, habetq; in proximo ingentem solitudinem, in qua nihil omnino frugum gignitur, sed pascuis uberrimis plena est, & in ea multi pastores sunt, quod sit aptissima alendis pecoribus & armentis. Propter quod uniuersae partes eius, haec maxime in quibus pascua sunt, hic pastoralia adpellantur. In his pastoralibus manebat Amos, non pater Esaiæ, genere Propheta, sed è pastoribus armentarijs unus. Nimirum non erat Propheta, nec filius Prophetae, ut pleriq; cæteri, quod infra cap. 7. cernerelicit. Illum enim uocauit Deus, ut per eum doceret filios Israël, atq; ex opilione seu armentario, fecit ueritatis Prophetam.

In uerba domini, eo reuelate uidit, agnouit, intellexit, super Israël, scilicet aut contra eum, aut pro eo. Paucissimis enim demptis, quæ hoc libro habentur, aut sunt de Israël, aut de persecutoribus eius, ut nulli diligenter prospicienti, non est notum. Prophetauit autem diebus Oziae siue Azariae (Binominis enim fuit) regis Iuda, & Hyeroboam regis Israël, qui pariter regnarunt. Nam ultima tempora regni Hyeroboam, & prima regni Oziae conuenerunt, ut liquet. 4. Reg. 15.

Porro Ozias, regno suo à Domino roborato, superbiuit in interitum suum, & adolere contra fas uoluit incensum, super altare thymiamatis. Propter quod à Domino fuit lepra percussus. 2. Para. 25. Et tum, ut aiunt Hebraei, factus est maximus terræ motus. Videturq; ex hoc loco, quod

q̄. annis duob. saltem per̄ interualla, ipse terræmotus fue-
rit, alioqui nō dixisset, ante duos ānos terræmotus, sed duo-
bus annis ante terræmotum. Quòd si quis cōtendat, quòd
sit intelligendum, Amos prophetaſse duobus annis ante i-
pſum terræmotum, illi permittimus, quòd parum ad rem
ſpectet. Nam quicquid dixeris, certum eſt ipſum terræmo-
tum nō ante duos annos à prophetia Amos, finē habuiſſe
et q̄. duobus annis ante eius finem, prophctare exorſus ſit.

De hoc terræmotu dicitur **Zacha. 14.** Et fugietis, ſicut
fugiſtis à facie terræmotus, in diebus **Oziæ** regis Iuda. Fu-
it ergo is terræmotus in diebus **Oziæ**, uerum quòd iuxta
Hebræorum adſertionem, fuerit mox ab hora, qua ipſe **O-**
ziæ uoluit adolere incenſum, non eſt certum. Neque an-
xie multum quiſquam pro hac re digladietur, quòd ſue
hoc, aut aliud dixeris, nihil impedit ab intelligentia textus.
Hoc ueruntamen commoneſacio, ne quis Iudæorum ſo-
mnia pro ueritatis teſtimonio adleget. Ego ſcio ex uerbo
Dei, quòd diebus **Oziæ** terræmotus fuerit, ſed quòd adci-
derit hoc aut illo anno regni ſui, aut mox ab impio factò,
quo adolere incenſum uoluit, adfirmare non poſſum.

P A R S S E C V N D A.

Et dixit: **DOMINVS** de Sion
rugiet, & de Hieruſalem
dabit uocem
ſuam.

B 3 Verbum

Verbum Dei, cuius rugitus & uox dicitur, rugitus quidem ob dura: uox, ob mitia: rugitus, quod synagoga carnalium terribile: uox, quod fidelibus amabile & gratissimum sit. Porro unde sit ipsum uerbum, patenter indicat, nempe, de Sion & Hierusalem. Idem habes Esaiæ 2. & Michææ 4. De Sion, inquit, exiit lex, & uerbum Domini de Hierusalem. Ex qua Sion aut Hierosolyma? Nunquid à terrena? Equidem. Nimirum in ea fuit primum uerbum, per Christum & Apostolos nunciatum, sed non permansit. Nam ab ea in omnem terram exiit. Est autem alia Sion, in qua uere speculamur Deum, & Hierosolyma, in qua uera pacis uisio est, & in quam, à terrena exiit ipsum uerbum, & permanet. Hæc est Ecclesia, in qua sic permanet Verbum, ut ab ea sola indefinenter profluat. Est in ea fons ueritatis, spiritus scilicet Dei, irrigans omnes electas Dei plantationes, ut non raro apud Salomonis Cantica tractauimus. Hæc est Sion, & domus Dei, sub cuius limine, aque omnia sanantes egrediuntur. Ezechiëlis quadragesimo septimo. Hæc est sedes Dei & agni, ex qua procedit fluuius aque uiuæ, splendidus tanquam Crystallum. Apocal 22.

Igitur Sermo Dei egressus est, egredieturque de Sion & Hierusalem, sicut prædiximus, sed id maxime de sermone Euangelico intellexeris. Quod autem ad hunc Amos uersum spectat, **DOMINVS** tametsi ubique semper fuit, & cælum, terramque, ac omnia impleat, quia tamen præ cunctis locis, montem Sion & Hierosolymam
olim

olim elegerat, ut in ea externus sui nominis cultus, ab eo institutus, maxime uigeret (de externo dixi, quod internus semper & ubique esse ualuerit) ideo non raro in scripturis eius domus & habitatio adpellatur. Quia autem qui in Sion & Hierusalem habitare dicebatur, sermones iudiciorum suorum tum impleturus erat, & tyrannorum ac incredulorum superbiam depresso, quasi ex Sion rugitum, & ex Hierusalem uocem daturus erat. Quid autem ad hunc rugitum sequutum fuerit, palam fit ex eo quod subiungitur.

**Et luxerunt speciosa pastorum,
& exiccatus est uertex
Carneli.**

Nonnunquam spiritus sanctus, ministerio quod Prophetae, antequam uocarentur, habuerunt, praenunciat quae facturus sit. Ob id Seruator noster, Apostolis quos e piscatione uocauit, ait: **F**aciam uos fieri pisces hominum. Et alibi: **E**x hoc iam eris homines capiens. Ob id quoque uoluit Deus, ut Amos pastor armentarius, ex his quae congruebant pastorum ministerio, ut est Carneli uertex, ansam susciperet prophetandi, aduersus impios reges ac populos.

Ait ergo: **E**t luxerunt &c. Praeteritum pro futuro, ob diuini decreti aeternitatem & certitudinem ponitur. Pastores, Principes, & hic, & Ezechielis 34. uocantur, ut scias, quod ad eos spectet, non mactare, rapere, perdere, sed omni sollicitudine pascere populos quibus princi-

B 4 pantur.

pantur. Horum speciosa, nempe ciuitates, palatia, terra, tum luxerunt, cum euerfa sunt. Ceterum exiccatio uerticis Carmeli, montis in quo pascua uberrima sunt, eorum que ad uitam sunt necessaria, defectum significat. Quasi enim in montium uertice pascua non sunt, cum etiam magnis Principibus, qui per montes Michea. & capiuntur, alimenta non sunt, & omnis eorum substantia deuaftatur. Ferunt nonnulli duos esse Carmeli montes, in quorum uno orauit Helias, in alio habitabat Nabal Carmelites, & uterque uberrimus est.

P A R S T E R T I A.

Næc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor, non conuertam eum, eo quod triturauerit in plaustris ferreis Galaad.

Benedictus Dominus, qui luce ueritatis suæ, innumeras insanias eliminauit, & multam pijs animis, ex scripturis sanctis consolationem adfert. Nam ut reliquos præteream, super hoc Amos textu, tam absurda nonnulli commentati sunt, ut etiam docuerint, sentire de Domino, non in bonitate, sed crudelitate, & blasphemias sanctissimi nominis eius, pro impollutis ueritatibus inculcarit. Vnde fiebat, ut ex locis similibus, nulla nobis esset consolatio, quin potius desperatio, quæ deum tam crudelem prædicaret. Proinde, obmissis omnibus, quæ ab innumeris hæcenus dicta sunt, ad id genus locorum enarrationem, solo purissimo Dei uerbo

Dei uerbo procedemus. **Leui. 26.** uolens Dominus ostendere grauitatem punitionis, quam in uerbi sui contemtores inflicurus erat, eadem aliquoties septenario numero praesignauit, dicens: Puniam uos septuplum. Eadem ratione hic locus est enarrandus, nempe, quod septenario criminum magnitudo ac multitudo capiatur. Quid enim sunt tria et quatuor, nisi septem? Peccata ergo **Damasci** et sequentium, quasi tria et quatuor, id est, septem fuerunt, dum multis et eisdem grauius criminibus irretiti erant. Videtur autem unum aut duo tantum scelera specialiter scribere, in quibus omnes eorum iniquitates comprehenduntur, haec maxime propter quas indurati sunt. Dicit ergo: Super tribus et quatuor, hoc est, super multis sceleribus **Damasci**, id est **Syriae**, cuius **Damascus** regia ciuitas erat, **Esa. 7. Caput Syriae Damascus**, non conuertam eum, id est, non illustrabo, non erudiam, et meo spiritu neuiquam ad me traham. Sensus est: Deceui immutabiliter, ut non conuertam **Damascum**, ab enormissimis et eisdem tam multis sceleribus, quae aduerserunt. Quod maxime est aduersum illos, qui tum in **Syria** et **Damasco** erant, quos in suis sceleribus iudicabat deserendos, et non conuertendos ad resipiscenciam. Nunc autem locum et sequentes, de solis omnium gentium reprobis capies, qui nunquam uere conuertuntur.

Dum audis: Non conuertam, quid aliud esse putas, quam si dixisset? Relinquam eos sibiipsis, non dabo eis spiritum meum, sed eos dimittam in fornicationum spiritu, id est, sensu et iudicio carnis, qui fornicationum spiritus uocatur.

Osee. 4. Spiritus fornicationum decepti eos. **Nic** est sensus
 & spiritus fallax, mendax, durus, cæcus, semper errans à
 uijs Domini, & contra illas nitens. Proinde, qui non con-
 uertuntur ab eodem spiritu & sensu, ad spiritum & sen-
 sum domini, ab eodem excæcari, indurari, & excitari, nō
 raro in arcanis literis dicuntur. Quasi enim hec facit, dū
 iusto suo iudicio, ab his, cum possit, nō liberat, & ad se con-
 uertit, quin potius in spiritum, sensum, uel mentem repro-
 bam tradit, ut de non nullis ait **Paulus. Rom. 1.** Sed qui sic-
 bat, ut illos ab eorum scelerib. nollet cōuertere? Quōd in-
 triuerint in plaustis uel ferris ferreis **Galaad.** **Galaad** rē-
 gio et ciuitas est, in sorte dimidiæ tribus **Manasse**, trans
 Iordanem posita, in qua **Syrii** supra q̄ dici possit, **Israël** fili
 os attriuerunt. **Noc** est, quod de **Azaèle** rege **Syrie** dicitur.
4. reg. 10. Percussit eos **Azaël** in uniuersis finibus **Israël**, à
 Iordane contra orientalem plagam, omnē terrā **Galaad**, et
Gad, & **Ruben**, et **Manasse.** **Et. 4. Reg. 13.** Iratus est furor
 Domini contra **Israël**, & tradidit eos in manus **Azaëlis**
 regis **Syrie**, et in manu **Benedar** filij **Azaëlis** cunctis dieb.
Et de ipso **Azaèle**, priusq̄ esset rex **Syrie**, prophetauit **Ue-**
lisaus, cum à rege **Benadab** missus esset ad illum: nam cum
 uidens, usq; ad uultus suffusionem fleuit, & conturbatus
 est. **Azaëli** aut̄ interroganti quid fletet, respondit: Idcirco
 fleo, q̄ norim mala, quæ factururus es filiis **Israël.** **Vrbes** eo-
 rum munitas igne succendes, & iuuenes eorū gladio peri-
 mes, paruulosq; eorū elides, ac prægnantes diuides. **Quia**
ergo **Syrii** **Israëlitas**, maxime terræ **Galaad**, tā crudeliss.
 afflixerunt.

adfluxerunt, atq; uastarunt, nunc illos plaustris seu ferris
 ferris triturasse et cōminuisse dicuntur. Nimirū id genus
 locutionib. crudelitas designatur. Nō enim est uerisimile,
 q; iuxta literā, eosdē plaustris ferreis triturarint. Tale est
 quod seruator ait Petro: Satan uos expetiuit, ut haud secus
 atq; triticū cribraret Lu. 22. quē locū apd Luc. enarraui.
 Ex hoc loco & similib. palām fit, q; zelet Dominus p popu
 lo suo i. fidelū Eccl. cuius typū israelitae gesserunt. Ecclē
 sia enī est uera domus israel, et uerū Abrahæ semē. Ro. 9.
 Et mittā ignem in domū Azael, & cōburam
 domos Benedar. Et cōteram uestem Dama
 sci, et disperdam habitatorē de campo idoli,
 & tenentem sceptrum de domo uoluptatis,
 & transferetur populus Syriae Cyrenen.

Prior & eadem grauior punitio fuit, q; cum conuerte
 re noluit, sed immersum in proprijs criminib. in eisdem il
 lū dimisit. Alia, sed non adeo grauis, q; in Azaelis regis Sy
 ria domū. i. cognationem, ignem cuncta absumentē misit.
 Hic ignis, et gladiū, & pestem, et famē, & ignem ad literā
 quib. Syrii uastati fuere, designat: nimirū ignis in scriptu
 ris nō raro p grauiſſ. flagello capitur. Demū combuſit, &
 uertit, & penitus destruxit domos seu palatia Benedar fi
 lij Azaelis omnemq; illius substantiā absumpsit. Benadab
 rex Syriae, alius est a Benedar, Benadabenī regnauit ante
 Azaelem, à quo Benedar genitus fuit. Vicio autem scri
 ptorum factum fuit, ut in nonnullis libris, p Benedar, Be
 nadab scripserint, tam hic, quā 4. regum. 13.

Dama=

FRANC. LAMB. IN AMOS

Damasci quoq; id est, Syrorum uectem contriuit, dum illorum robur, quo perinde atq; ostia uectibus, gentes reliquas submouebat, in nihilum redegit. Disperdidit etiam habitatorem, e campo idoli, hoc est, e Damasco & Syria idololatrie dedita, & in plano solo, ut aiunt, sita, & tenentem sceptrum, id est, Regē & Principes Syriae, de uoluptatis domo, scilicet e fastigio, gloria, & diuitijs, in quibus fuerunt. Et translatus est populus Syriae Cyrenem, per Teglatphalassar Regem Assyriorum, qui & occidit Rasim Syriae Regem. Ut habetur. 4. Reg. 17. Durissimum igitur fuit, hoc dei flagellum, contra Syriam, sed non aequum ut primum. Quare? Quod hoc sit externum, illud internum: hoc ad corpus & terrena, illud ad animam spectet. Priore, alieni facti sunt, ab inuisibilibus, diuinis, & celestibus: posteriore uero a nonnullis uisibilibus tantum. Postremum sine primo, amantis uirga est, et electis sepius a deo immittitur. Quid enim officit, pie mentis, et ad deum conuersae, quod brachium & robur carnis, cui non fident, conteritur? Ceterum primum, presente uel absente postremo, mors, et dei adirati expauescenda maledictio est. Verum si non absit postremum, grauior est ipsa maledictio. Nam ubi carnalium mens, non sentit manum domini, id est, aduersa, se innocentem putat, quod caeca sit, & ob id profundius indies induratur. Non nihil autem ad mentem reuocat ipsa tribulatio, tametsi id cum fructu, et uere absq; dei spiritu nunquam facit, quin potius sine illo, in abyssum desperationis inducit. Beatus est, que in deus ad se

ad se conuertit. **Maledictus** uero, qui sic non conuertitur. **Conuerte** nos domine ad te, & mox uere conuertemur, ne dispereamus, sed seruemur & glorificemus nomen tuum in secula.

P A R S Q V R R T A.

Hæc dicit dominus **Deus**: Super tribus sceleribus **Gaze** & super quatuor, nō conuertam eum, eo quod transtulerint captiuitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

Gaza est regia Philisteorum ciuitas, idcirco per eā Philistei capiuntur. **Hi** proinde non fuerunt domino cōuersi, sed in suis iniquitatibus derelicti, quod integram Israël captiuitatem, in Idumæa concluderint. **Quidam** putant hoc intelligendum, de his quæ Philistei fecerunt filiis Israël fugientibus, posteaquam ductæ fuerent decem tribus in **Assyrios**, sed si tempus prophetiæ uideatur, quod nō possit ita intelligi, mox agnosceatur. **Ali-**ter ergo capietur, nempe, quod dum ab hostibus filij Israël male tractarentur, nonnulli fugiebant, & ipsi Philistei, rapiebant quotquot poterant ex populo Israël, & eos uendebant **Idumæis** in seruos et ancillas, sicq; eos qui fugerant, ne ab alijs captiuarentur, apud Idumeos captiuos faciebant, quod erat perficere captiuitatem, & concludere illos, quorum potius tum misereri oportuit. **Ob id**
Deus

Deus misericors & iustus, qui omnem malignitatem & crudelitatem, summe abominatur, dicit se non conuersurum illos, à grauissimis & eisdem multis sceleribus, quæ per tria & quatuor intelligit. Super enim, hoc loco, pro à, uel ab, aut de præpositionibus capitur. Sic & Hieremias. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super, id est, à malo, quod cogitavi, ut facerem ei. Et paulo post. Pœnitentiã agam super bono, hoc est à bono. igitur nõ conuerti super sceleribus, est ab eisdẽ nõ respicere. Plagam crudelissimam, nõ conuerti à criminibus suis, quod nõ est aliud, quàm indurari & execrari, ac in tentationẽ induci. Hec est plaga, qua primum reprobos damnat, ne conuersi salui fiant. Abyssus impenetrabilis iudicia tua domine.

Obserua, quod tametsi, ut liquet Roma. s. indurationis aliquorum speciales causas, nullus hominum assignare possit (de specialibus diximus, quod Dei inuariabile decretum omnium generalem causam esse, sit certissimum) Deus tamen ipse qui iudiciorum suorum causas intelligit, in hoc Propheta, speciales quorundam gentium causas paucis ostendit.

Nam primum Damascum, id est, Syriam, cuius Metropolis erat Damascus, à suis criminibus se non conuertisse, ideoque indurasse ait, quod in Dei populum, qui erat in terra Galaad crudelissime descuerit, ut scias quod odium Ecclesie dei, & ueritatis, multis est causa quod à domino relinquuntur.

Secundo

Secundo, Philisteos deseruit, quod afflictorum ex Israhel non fuerint miserti, quinpotius eisdem addidere afflictionem, obliuisti omnis humani adfectus ac miserationis.

Tertio, pari ratione indurata fuit Tyrus, quae & Philistea, nempe, quod miserti non fuerint afflictorum. Ad dicitur quoque alia, quod non sint recordati foederis fratrum. Quod quemadmodum adicipi debeat, paulopost uidebimus.

Quarto, indurauit & non conuertit Edom ob perpetuas inimicitias, ut agnoscas, odium pietati ac charitati summe obponi.

Quinto, non traxit ad se, sed deseruit filios Amon, ob auaritiam, crudelitatem iunctam, quae nullatenus conuenire possunt cum gratia Dei.

Sexto, non fuit conuersus sed induratus Moab, ob inimicitias & odium, etiam in mortuos. Nam incendit ossa Regis Idumaeae &c.

Septimo, Iuda non conuersus, sed induratus fuit, ob diuinae legis contemptum, & ueri dei cultus abiectionem.

Octauo, Israhel induratus fuit, ob crudelitatem in proximos, idololatriam, ac quod soli carni & sanguini haeserit, quod infra clarius erit.

Adhortor autem lectorem in domino, ut omnino nihil dubitet, has fuisse speciales causas, propter quas isti indurati sunt, & tamen non putet propterea se capere, quomodo uere sint causae. Scimus enim, quod nihil eorum propter quae indurati fuerunt, perpetrasset, si dominus eos suo spiritu

ritu

ritu efficaciter retinere uoluisset. Hoc spectat ad inaccessibleem dei iudiciorum abyssum, & diuinae maiestatis scrutationem, in quam irrumpentes, opprimuntur. Credamus ergo prescriptas gentes, perinde ut dei scripta habent, fuisse excacatas, & iustissime quidem, etiam si modum percipere non ualeamus, oremusq; domini misericordiam, ut donet nobis spiritum suum, quo haec eadem toto corde uitemus, hoc est, non in hypocrisi & mendacio, sed in re et ueritate. Oremus quoq; ut si in aliquod istorum decidimus, non propterea nos reprobet à pueris suis.

Et mittam ignem in murum Gaze, & deuorabit aedes eius, & disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone, & conuertam manum meam super Acharon, & peribunt reliquiae Philistinorum, dicit Dominus Deus.

Prior Philistinorum punitio, est induratio: secunda, est eorum externa euersio, quae hic praedicta fuit. Specia- liter autem agit de quatuor insignium urbium Philisteorum destructione. Nam & igne & potissimo hostium impetu, Gaze murus, & palatium atq; domus, absumpta & uastata fuere, Azotus, Ascalo et Acharon, deo iudicante desolata sunt, iuxta uerbum domini.

Adijcit autem reliquias Philisteorum interituras, qui passim inculcat Israelis reliquias fore saluandas. Nimirum quemadmodum Israel Ecclesiae sanctorum, ita Philistei & aliae gentes Israel aduersae, Ecclesiae reproborum typum gerunt.

COMMENTAR. CAPVT I. 17

gerunt. Propriissime autem solæ ex Israël reliquie, cum
ceteris aliarum gentium electis ad dei Ecclesiam spectat,
& his saluos non fieri impossibile est, Philisteorum aut
reliquie ac reliquarum gentium reprobi, ad diaboli Syna
gogam pertinent, & hi nullatenus salui fieri possunt.

PARS QUINTA.

Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus
Tyri, & super quatuor, nõ conuertam eum,
eo quod concluderunt captiuitatem perfe-
ctam in Idumea, & non sint recordati fœde-
ris fratrum. Et mittam ignem in murũ Ty-
ri, & deuorabit ædes eius.

Inculcatur passim, deum ista dixisse, ut nemo dubita-
ret ea implenda, quod fieri nunquam possit, ut sermo-
nes Dei, qui ueritas est, & mentiri non potest, oportet
ne ne utiquam impleantur.

Sermo ergo domini est aduersum Tyrum, quod non
sit conuertenda, sed deserenda in suis tribus & quatuor,
id est, grauissimis, & eisdem multis sceleribus, donec &
igne & grauissimo bello absumatur atq; uastetur.

Cause duæ sunt: Prima, quod sicut prædiximus de
Philisteis, Israelitas fugientes, ne captiui ad hostes duce-
rentur, ipsis fauentes hostibus rapiebant, & uendebant
Idumeis, in seruos & ancillas, aut alioqui eos tradebant
C in manus

FRANC. LAMB. IN AMOS

in manus illorum, scientes, q̄ perpetuo odio ipsos **I**sraēlitas odirent. Sciebant aut̄, quod à duobus fratrib. descenderent, proinde eos magis ad concordiam & amorem reuocare debuerant, sed ut maligni erant, magis fouebant inimicitias inter eos, nec recordabatur foederis fratrum, quod scilicet inter hos germanos populos esse debuit.

Quidam uolunt, id quod hic ponitur: **E**t non recordabantur foederis fratrum, de **S**olomone & **H**iram rege **T**yr̄i capiendum, quod ad inuicem amicissimi fuerint, & foedus pariter interint. 3. Reg. 5. Ipse quoq; **H**iram, **S**olomonem fratrem uocauit. 3. Reg. 9. Huius, inquit, foederis, eos memores esse oportuit, cuius dum obliuisci, indurati sunt, tandemq; euerſi. Non abijcio hanc enarrationem, sed prior magis adridet, & magis congruere uidetur: qđ si quis de utroq; foedere hæc cap̄eda putat, nō abnuimus.

Obserua, quod sicut de **P**hilistæis supra diximus, & nunc idem adserimus de **T**yr̄ijs, id quod dicitur, eos cōclusisse captiuitatem perfectam in **I**dumæa, nō intelligi, quod captiuos fecerint apud **I**dumæos, fugientes, ne captiui in **A**ssyrios ducerentur. Nam **A**mos fuit sub **H**ieroboam, filio **I**oas, & eius diebus hæc prophetauit. Tum autem **I**sraēl nondum erat in **A**ssyrios translatus. Proinde esse non potuit, ut ante hanc **A**mos prophetiam, **T**yr̄ij, aut **P**hilistæi, filios **I**sraēl fugientes, ne cum alijs transferrentur in **A**ssyrios, caperent, & traderent **I**dumæis. De alia ergo **I**sraēlitarum tribulatione capitur, nempe quod id de illis facerent, cum illorum aduersarij eos rapere & perdere undequaq;

COMMENTAR. CAPVT I. 19

unde quaque uolebant, aut cum ob alia aduersa fugiebant ad eos. Propter quod & murum, & aedes Tyri, igne absumenda atq; uastanda praedixit.

P A R S S E X T A.

Hec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quat uor, non conuertam eum, eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & uiolauerit misericordiam eius, & tenuerit ultra furorem suum, et indignatione suam seruauerit; usq; in finem. Et mittam ignem in Theman, & deuorabit aedes Bosrae.

Hoc est uerbum Domini, aduersum Edom, siue Idumaeam, aut montem Scir, uel semen Esau, uidelicet quod ob perpetuas inimicitias aduersum Israel, eos non foret conuersurus, sed induraturus, donec mitteret ignem in Theman, regiam urbem Edom, & uastaret Bosrae domos atq; palatia, per quas duas urbes, totius regni Edom uastatio intelligitur. Siquidem Ezech. 35. & in Abdia, ac alijs complurib. locis, ob eandem causam, nepe ob effrenatum, & eundem quidem perpetuum in filios Israel furorem uastandi praedicantur, nimirum imitati Esau patris eorum iniquitatem, persecuti sunt in gladio fratrem

FRANC. LAMB. IN AMOS

trē suū in Israël, & trā usq; in finem seruauerunt, fra-
tres dicuntur Edom et Israël, q; a duob; fratrib; geniti esse.

Porrò è cunctis Israël'is hostibus, Idumæi, præ ceteris,
Antichristorum & pseudocredentium typum gerunt. Nā
alij potius, apertos **Christiani** nominis aduersarios figu-
rant. Illi igitur Idumæi, id est, hypocritæ, credentium fra-
tres ac **Ecclesiæ** sanctæ filios se esse adserunt, dum pro fide
libus à cunctis haberi uolunt, & ipsos fratres suos, gladio,
igne, exilio, rerum spoliatione, et omnigeno opprobrio at-
que tormento, perdere, et quicquid ad eos spectat, uastare
nituntur. Perpetuæ quoq; iracundiæ scelus, in sanctos reti-
nent, & illos, in finem usq; odio habent, q; nunquam fieri
possit, ut donec in hypocrisi uiuant, eos uerā dilectione cō-
plectantur. Ni filij sunt mendacij ac tenebrarum, illi uero
filij ueritatis ac lucis, ideo oppositi sunt adfectus eorum.

Sed quid tandem fieri necesse est? Mittitur ignis diui-
næ indignationis omnia uorans, in urbes, & totum regnū
eorum, ut nihil non absumat. Nimirum tempore à deo an-
te sæcula præfinito adueniente, execrabilem pseudocreden-
tium, id est, hypocritarum uel **Antichristorum** **Synagogā**,
& perditissimam factionem, ac **Baby'onem** confusissimā,
disperire ac deficere necesse est. Veb Idumæis istis, sancti
Israël hostibus aduersariis, quoniam aduersum eos, pro
ueris Israëlitis uindictam non fieri, impossibile est.

P A R S S E P T I M A .

Hec

Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum **A**mon, & super quatuor, non conuertam eum, eo quod dissecuerit prægnantes **G**alaad, ad dilatandum terminum suum. Et succendam ignem in muro **R**abbath (nō nulli scribunt **R**abbæ) & deuorabit ædes eius, in ululatu, in die belli, & in turbine, in die commotionis. **E**ribit rex eorum in captiuitatem, ipse, & **P**rincipes eius simul, dicit Dominus.

Amon, filius minoris filie **L**oth, pater est **A**monitarum. **Gen. 19.** **N**i filijs **I**sraël uoluerint infestari quando fuerit. **A**dceperant etenim à **D**eo terram **G**igantum, uocatorum **T**ōmin, ut patet **D**euter. 2. **N**umerum eos deleuit à facie eorum, propter **L**oth, à quo descenderant. **L**icet enim uideret eodem loco, quam mirifice **D**eus omnia partiatur quibus uult, auferens terras à populis nonnullis, & easdem alijs tribuens, igitur ablatis populis **T**ōmin, eorum terram **A**monitis in possessione dedit. **U**idem **C**hanan eorum terras filijs **I**sraël tribuit. **A**t filij **A**mon, non contenti proprijs terminis, filiorum **I**sraël hereditatem, maxime terram **G**alaad, multa crudelitate inuasertunt, ita, ut etiam prægnantes tum diuiserint, cogitantes hac ratione proprios terminos dilatari, & ipsam terram **G**alaad possidere.

Propterea à **D**omino in suis criminibus dimissi, & ab eis minime auersi fuerunt, quin potius indurati & excecati,

FRANC. LAMB. IN AMOS

donec tempore præfinito, igne, gladio, ac grauisimis bel-
li tumultibus, **Rabbath**, prima regni eorū urbs, per quam
& regnum ipsum intelligitur, **Deo** æquissime iudicante,
uastata fuit. **Tum Melchon** (quod nonnulli codices ha-
bent, id est, rex eorum, in captiuitatem ductus fuit, & si-
mul cum eo **Principes** eius.

Facit admodum hic locus, aduersum eos, quibus non sa-
tis sunt, quæ à **Deo** adceperunt, sed aliena. aut ut, aut malis
artibus suis, deprædant, & subripere nituntur, itidem cō-
tra eos qui simplices in **Deum** credentes diuexare & se-
ducere non cessant. **Nimirum** Ammonitæ seductorū figu-
ram habent, quod odio semper habuerint filios Israhel, &
illorum rex, foedus cum eis ferire noluerit, nisi prius euer-
sis eorum oculis dextris. **1. Reg. 11.** Sic falsi prophetae & se-
ductores, odiunt semper fidelium simplicitatem, & ad id
nunquā non adnutuntur, ut illis deludant, auferantq; oculos,
maxime dextros, hoc est, synceram ueritatis cognitionē.

Obserua, tam pro præscriptis domini iudicijs, quam p-
his quæ sequuntur, q; ubi aliquid non aperte monstratur
ex sermonibus **Dei**, quādo scilicet, & à quibus omnia eius
modi iudicia sint adimpleta, non est anxie requirendum.
Sufficit enim credentibus, quod ea impleta esse non dubi-
tent. **Nimum** enim pro id genus dubijs torqueri, nihil
utilitatis adfert, quin potius mentem curiosam, & instabi-
lem facit. **Ea** quippe sola dubia sunt anxie & diligentiss-
inuestiganda, quorum ignorātia facit, ut textum nemo ca-
pere possit: quod & nos pro uiribus seruauius.

Capit